

ВЕЗА ИЗМЕЂУ ЈЕЗИКА И КУЛТУРА: КЊИЖЕВНОСТ У НАСТАВИ СТРАНОГ ЈЕЗИКА

A BOND BETWEEN LANGUAGES AND CULTURES: LITERATURE IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

Татјана Думитрашковић

Резиме: Већина наставника страног језика сматра књижевност посебним предметом који нема никакве везе са учењем језика, односно усвајањем језичких вештина. Ова претпоставка, која се базира на доста суженој интерпретацији концепта предавања и учења језика. Чињеница је, међутим, да постоје велике предности које ученици могу да имају, ако се књижевност интегрише у програм усвајања језичких вештина. Овај рад истражује и анализира обим и важност књижевног дискурса у процесу усвајања енглеског језика, како књижевност као спона језика и културе, чини наставу страног језика једноставнијом и смисленијом ако се обрађује на начин примерен узрасту и интересовањима ученика.

Кључне речи: књижевност, настава књижевности, језичке вештине, страни језик, култура.

Abstract: *Most teachers consider literature as a separate subject that has nothing to do with language learning. This assumption is based on a reductive interpretation of the concept of language teaching and learning. The fact, however, remains that there are several benefits that a language learner can derive from the inclusion of literature in the educational curriculum for language learning. This paper investigates and analyzes the extent and importance of literary discourse in foreign language acquisition.*

Key words: *literature, literature teaching, language learning skills, culture.*

Увод

У свим европским земљама културни плурализам и различитости постају, све више, свакодневна реалност. Да би се обезбедило хармонично функционисање људи и група различитих културних и религиозних карактеристика, уважавање културне различитости, толеранција, дијалог и сарадња постају основне друштвене вештине које сваки грађанин Европе мора да поседује. Интеркултурално учење, интеркултурални дијалог, интеркултурална компетенција морају се разумети као предуслови за сваког појединца да се суочи са новим изазовима изградње друштва која се морају заснивати на поштовању људи и народа у њиховој различитости.

У веку када је мултикултурализам постао заштитни знак западних држава не изненађује да се као најјачи аргумент за укључивање књижевности у наставу

страног језика истиче да управо она подстиче свест о културној, етичкој, религиозној и расној различитости и помаже младима да лакше прихвате различите перспективе, концепте и погледе што је од суштинског значаја за живот у заједници у глобалном селу какав је свет данас. (Стоцки 1994).

- Шта се подразумева под појмом 'култура'?

Постоји пуно теоретских и практичних аргумената и расправа о концептима културе. Један од најпознатијих модела културе развио је Едвард Хол. То је модел „леденог брега“. (Хол 1976). Култура се, по овом моделу може представити као ледени брег: веома мали део се може видети како вири изнад воде.

Спољашни део културе је оно што се види, то је врх леденог брега, и представља понашања и нека веровања, уметност, музику, језик. Унутрашњи или подсвесни део културе је испод површине једног друштва и укључује веровања, вредности и моделе који су се формирали кроз његову историју и који обликују начине понашања. Не можемо да процењујемо нову културу само на основу онога што видимо када се први пут сретнемо са њом. Потребно је провести извесно време са појединцима који припадају одређеној култури. Само тако можемо да откријемо вредности и одређена веровања који представљају основе понашања у једном друштву.

- Шта је интеркултурно учење?

Интеркултурно учење се може разумети као процес кроз који постајемо свеснији и боље разумемо сопствену културу и друге културе широм света. Схваћено дословно, интеркултурно учење се односи на процес у коме појединац усваја знање, ставове или понашање које је повезано са интеракцијом различитих култура. Веома често се овај термин користи у ширем контексту, да означи концепт по коме људи различитих култура могу да у једном друштву живе заједно у миру. Циљ интеркултурног учења је да повећа међукултурну толеранцију и разумевање. Интеркултурно учење се може применити у свим областима образовања. (Аморим 2001).

Рад ће показати основне принципе важности у вези са интеркултурим учењем, посебно наглашавајући интеркултурно учење кроз изучавање књижевности у настави старног језика.

Развијање интеркултурне комуникативне компетенције кроз наставу књижевности страног језика

Језик је један од највидљивијих елемената културе и у том смислу централни аспект у интеркултуралном учењу. Предавати страни језик, нарочито његову

књижевност, значи непрестано развијати интеркултурну свест кроз интеркултурну комуникативну компетенцију. Овде је улога наставника страног језика од суштинског значаја. Веома дуго се у настави страног језика акценат стављао на структуре и облике, граматику, вокабулар и подстицање студената да развијају своје комуникативне вештине, при чему је потуно занемарена потреба да се ученици заиста оспособе да комуницирају у свету ван учионице. Ако ученици имају намеру да користе своје језичке вештине да разумеју и да комуницирају у глобалном свету какав је свет постао данас, интеркултурна свест је од суштинског значаја.

Последњих неколико година присутан је позитиван помак у кориштењу књижевности у контексту учења страног језика или се у најмању руку књижевни текстови користе равноправно са другим аутентичним материјалом. Раније се сматрало да књижевни текст садржи архаичан језик који није имао места у настави страног језика. Касније, са појавом комуникативног приступа, дошло се до закључка да би књижевност могла да се користи као мотив за дискусију и праву комуникацију, уместо да ученици једноставно понављају низ фраза. Такође, кориштење књижевности је могло да буде средство учења специфичних граматичких конструкција и утврђивања онога што је раније научено, као и средство за стицање културне компетенције.

Оно што се подразумева под књижевношћу у раду не следи традиционалну идеју књижевности која подразумева „најлепша“ и „најбоља“ књижевна постигнућа једног друштва. У контексту овог проучавања, књижевност се не односи на традиционални канон, енглеске класике или Шекспира. Оно што се подразумева под књижевношћу у овом раду је било који текст чији имагинативни садржај може да стимулише реакцију и одговор онога који га чита. (Мекре 1991: VII). Дobar књижевни текст који се може користити у учионици био би онај који је отворен за различита тумачења, имплицитан (чије значење није толико очигледно) и који изазива одговор читаоца. Најважније је да он заинтересује читаоца.

Подучавање страног језика данас развило се око примарног нагласка на његовој одрживости као комуникативне вештине која у великој мери помаже приликом добијања посла, промовисања пословног интереса или обезбеђивања различитих облика забаве. Друга перспектива која појачава аргумент „бранилаца“ подучавања страног језика без његове књижевности, граничи се са чињеницом да је свету данас потребан страни језик као језик струке. Постоји велики јаз између знања и способности да се то знање примени у смислу комуникације и манипулације том комуникацијом. Да би се тај јаз превазишао садржај наставног плана и програма требало би да узме у обзир социјални контекст. Свест о том контексту могла би да проишаје из света књижевности која описује друштво у свим његовим аспектима језиком који исто толико различит колико је аутентичан и природан. Наставни план и

програм би требало да укључи вербалну и невербалну комуникацију, кратке приче, дијалоге, разговоре и интервјуе.

Настава књижевности би требало да обезбеди студентима културну компетенцију пружајући им прихватљиве прагматичне и социопсихолошке компоненте око којих могу да изграде идентитете који ће омогућити њихову социјализацију у култури језика који уче.

Интеркултурна комуникативна компетенција

Не можемо да будемо добри познаваоци страног језика, ни његове књижевности ако не разумемо културу која га је обликовала и уобличила. Не можемо да учимо други језик ако у исто време нисмо свесни културе тог језика и односа те културе са нашом сопственом културом.

Интеркултурна комуникативна компетенција представља покушај да се код ученика пробуди свест о сопственој култури и да им се, на тај начин, помогне да разумеју друге културе. (Пулвернес 2000). Она подразумева и низ вештина и ставова од којих су најзначајнији:

- способност посматрања, идентификације и препознавања;
- способност поређења;
- способност толеранције различитости;
- ефикасно тумачење порука;
- способност да се брани сопствено мишљење без угрожавања права других да другачије мисле;
- способност прихватања различитости;

Ове вештине се могу развијати креирајући материјал који за тематику има интеркултурне теме као свој садржај.

Интеркултурно учење и перспективе комуникације

Разликују се четири корака развијања интеркултурне компетенције кроз наставу књижевности страног језика. (Милтон 1993) Ученици би требало да се оспособе да кроз изучавање одломака дужих или целовитих краћих аутентичних књижевних текстова стране културе могу да:

1. посматрају културу са становишта сопствене културе (тј. да добро разумеју сопствену културу);
2. буду свесни како њихову културу виде друге земље и културе;
3. разумеју или да могу да сагледају циљну културу из њене перспективе (да разумеју шта други народи мисле о сопственој култури);
4. да буду свесни како они виде циљну културу.

Начини развијања интеркултурне компетенције на часовима страног језика

Начини на који би ученици могли успешно да постигну сваки од ових циљева на часовима књижевности страног језика су следећи:

1. Читати одломке из књига које су написали људи који који су посетили земљу, регион или град у којима ученик живи

2. Упознати ученике са изворима информација о циљној култури. Књижевни текстови, који описују културу којој страни језик који ученик учи припада, могу овде да буду неизмерно корисни.

У фази остваривања овог последњег циља улога наставника који није изворни говорник је веома битна. Уколико су ученици посетили земљу страног језика који уче, могу да на том језику опишу своја искуства кроз писане или усмене презентације.

Ако таквих искустава нема, ученици могу да буду креативни и да у облику писаног састава, а на основу обрађених књижевних текстова, опишу замишљено путовање у земљу језика који уче, са свим проблемима које би тамо могли да имају и да понуде креативна решења

Закључак

Књижевни дискурс нуди перспективу која инспирише студенте да размишљају и користе језик на ефикасан начин. Контекст је веома важан елемент у процесу учења страног језика.

Часови књижевности могу да постану неисцрпан и занимљив извор знања и начин упознавања ученика са културом језика који уче. Наставници су ту да на креативан начин, кроз примере различитих књижевних текстова ученицима дочарају страну културу и да тако код њих развијају особине толеранције и разумевања које су од суштинског значаја у времену у коме живимо. Њихов најважнији задатак је да помогну ученицима да разумеју, ступе у контакт и промене свет у коме живимо на боље. У тренутној глобалној ситуацији то је изузетно важан и одговоран посао.

Литература:

1. Амори (2001): Luis Amoris, *Intercultural Learning*. Community Foundation Transatlantic Fellowship, Orientation Session, Washington D.C. June 2-4, 2001.
2. Бенет (2000): Janet M. Bennett, "Cultural Marginality: Identity Issues in Intercultural Training", in R. Michael Paige, ed. *Education for the Intercultural Experience*. Milton J. Bennett and Janet M. Bennett.

3. Хол (1976): Hol Evdard, *Nemi jezik*, Biblioteka „XX vek”, BIGZ.
4. Кремш (1993): Claire Kramersch, *Context and Culture Teaching*. Oxford University Press.
5. Кремш (1998): Claire Kramersch, *Language and Culture*. Oxford University Press.
6. Милтон (1993): Bennett Milton J. "Towards a Developmental Model of Intercultural Sensitivity" in R. Michael Paige, ed. *Education for the Intercultural Experience*. Yarmouth, ME: Intercultural Press.
7. Пулвернес (2000): Pulverness, Alan, *Changing Skies*. Swan Communications.